

S-PUSR-016087/2024

Z-PUSR-091682/2024

V Bratislave, dňa: 14. 11. 2024

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky podľa § 26 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov

doručuje VEREJNOU VYHLÁŠKOU

oznámenie o zápise národnej kultúrnej pamiatky do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu podľa § 22 ods. 3 zákona NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov.

Na základe rozhodnutia Pamiatkového úradu Slovenskej republiky č. Z-PUSR-075105/2024 zo dňa 24. 09. 2024, ktoré nadobudlo právoplatnosť dňa 04. 11. 2024, bola do registra nehnuteľných kultúrnych pamiatok Ústredného zoznamu pamiatkového fondu zapísaná nehnuteľná kultúrna pamiatka:

1. Názov pamiatky: **KALVÁRIA**

1/ kalvária (kalvársky vrch), 2/ kostol (r. k. sv. Kríža), 3/ kaplnka (r. k. Trpiaceho Krista), 4/ kaplnka krížovej cesty (I. zastavenie), 5/ kaplnka krížovej cesty (II. zastavenie), 6/ kaplnka krížovej cesty (III. zastavenie), 7/ kaplnka krížovej cesty (IV. zastavenie), 8/ kaplnka krížovej cesty (V. zastavenie), 9/ kaplnka krížovej cesty (VI. zastavenie), 10/ kaplnka krížovej cesty (VII. zastavenie), 11/ kaplnka krížovej cesty (VIII. zastavenie), 12/ kaplnka krížovej cesty (IX. zastavenie), 13/ kaplnka krížovej cesty (X. zastavenie), 14/ kaplnka krížovej cesty (XI. zastavenie), 15/ kaplnka krížovej cesty (XII. zastavenie), 16/ kaplnka krížovej cesty (XIII. zastavenie), 17/ kaplnka krížovej cesty (XIV. zastavenie)

2. Číslo v registri zápisov Ústredného zoznamu: **13031/1-17**

3. Adresa

Obec: **NOVÁ BAŇA**

Ulica: ---

Okres: **Žarnovica**

Miestna časť: ---

Por. číslo: --- Súp. číslo: ---

Kraj: **Banskobystrický**

4. Katastrálne územie: **Nová Baňa**

Parcelné číslo: **KN-C 4162/1, 4169, 4170, 4171, 4172, 4173, 4174, 4175, 4176, 4177, 4178;**

KN-E 106, 4490/2, 4583, 4585, 4586, 4587, 4588, 4589, 4590, 4593, 5150/11, 5254/2, 5255

5. Správca: **Rímskokatolícka cirkev, farnosť Nová Baňa, A. Kmeťa 16, 968 01 Nová Baňa**

6. Dôvod pamiatkovej ochrany:

Areál kalvárie vybudovaný v prírodnom prostredí na pohľadovo exponovanom mieste na západnom okraji Novej Bane predstavuje intaktne zachovanú súčasť historickej štruktúry mesta a tvorí krajinnú dominantu uplatňujúcu sa v diaľkových pohľadoch z viacerých strán. Hlavná kompozícia

urbanisticko-architektonického komplexu kalvárskeho areálu je založená na pomerne pravidelnom serpentínovom kľukatení nespevneného lesného chodníka v spodnej časti a priamom stúpaní v hornej tretine, pozdĺž ktorého sú situované jednotlivé zastavenia krížovej cesty. Dominantnou stavbou areálu a kompozičným a ideovým vyvrcholením je rímskokatolícky kostol sv. Kríža, situovaný na samotnom vrchole kopca. Kalvársky vrch tvorí východnú stranu kopca Záhrb a spočíva v ňom hlavná podstata krajiny a urbanistickej pamiatkovej hodnoty tohto súboru. Vrcholový kostol sv. Kríža je zachovaný v hmote z doby svojho vzniku a architektonickým prevedením deteguje dobu výstavby (1824). Kostol neprešiel zásadnými stavebnými úpravami a zachoval si pôvodný klasicizujúci architektonický výraz. Prípravná kaplnka Trpiaceho Krista situovaná pred nástupom na krížovú cestu je pravdepodobne staršia ako zvyšok kalvárie. V niektorej literatúre je označovaná ako klasicistická z roku 1822 a nie je vylúčené, že pochádza zo staršej kalvárie, ktorá síce nie je zatiaľ pramenne doložená, ale o jej existencii napovedajú viaceré skutočnosti. V kaplnke sa nachádza novší obraz s výjavom Rozlúčky Krista s Matkou, ktorý obsahovo predchádza a dopĺňa výjavy krížovej cesty, rovnako aj ideológiu celého areálu. Pôvodne sa v nej pravdepodobne nachádzal obraz s vyobrazením Bolestného Krista – Ecce Homo, ktorý bol neskôr prenesený do kalvárskeho kostola. Kaplnky krížovej cesty (I. – XIV. zastavenie) sú typickým reprezentantom tzv. malých sakrálnych stavieb 19. storočia. Vystavané boli v roku 1825 a majú identické architektonické prevedenie. Jednotlivé kaplnky sú dôležité pre zachovanie celistvosti stavebného diela situovanom v lesnom prostredí. Zachované sú v pôvodnom jednoduchom architektonickom a umelecko-remeselnom výraze a vhodne dopĺňajú význam a ideológiu celého areálu. Súčasťou kaplniek krížovej cesty sú kovové reliéfy zo začiatku 20. storočia, osadené v nike na čelnej strane. Rovnaké reliéfne vyobrazenia výjavov možno nájsť v Diakovciach, Stupave, Starej Turej, Topolčiankach.

Kalvária v Novej Bani bola vybudovaná ako miesto vykonávania verejných liturgických procesií v duchu dobového fenoménu pútnictva. Na kalvárii sa aj v súčasnosti konajú pravidelne náboženské procesie a sväté omše. Areál kalvárie je tiež využívaný ako oddychové miesto v prírodnom prostredí Novej Bane s výhľadom na mesto. Hmotovo-priestorová skladba areálu kalvárie, rovnako aj zachovaná historická dispozícia a výraz objektu kostola a jednotlivých kaplniek krížovej cesty postavených v duchu klasicizmu, predstavuje hodnotný doklad sakrálnej architektúry 1. polovice 19. storočia. Všetky objekty kalvárie v Novej Bani sa zachovali bez zásadných stavebných úprav, ktoré by zmenili ich architektonický výraz prezentujúci charakteristické slohové prvky typické pre klasicizmus, akými sú lizény a kladie na hlavnej fasáde kostola, korunné profilované rímasy, pilastre členiace fasády veže kostola, tvar okenných otvorov a vstupného portálu kostola so zachovanými kamennými ostentami, pruské klenby v lodi kostola. Kostol spolu so zastaveniami krížovej cesty a prípravnou kaplnkou Krista Trpiteľa vytvárajú ucelený súbor. Všetky objekty tvoria intaktnú súčasť kalvárie a predstavujú ideologický celok.

Kalvária ako súbor objektov je nositeľom pamiatkových hodnôt - historickej, spoločenskej, architektonickej, výtvarnej, urbanistickej a krajiny.

Ing. arch. Pavol Ižvolt, PhD.
generálny riaditeľ

Za správnosť vyhotovenia: Mgr. Milada Oravcová